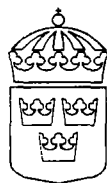

Utbildningsutskottets yttrande

1989/90:UbU1y

En ny regional statlig förvaltning (prop.
1988/89:154)

1989/90
UbU1y

Till bostadsutskottet

Bostadsutskottet har den 7 september 1989 beslutat att bereda utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1988/89:154 om en ny regional statlig förvaltning jämte motioner såvitt propositionen och motionerna rör utbildningsutskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet begränsar sitt yttrande till propositionens kap. 8 Utbildning. I anslutning härtill behandlar utskottet motionerna 1989/90:Bo17 yrkande 6, 1989/90:Bo23 yrkande 2 och 1989/90:Bo27.

I propositionen lägger regeringen fram förslag om en ny regional statlig förvaltning. Förslaget innebär att en ny länsstyrelse bildas. Den nya länsstyrelsens ansvarsområde föreslås omfatta bl.a. den verksamhet som i dag bedrivs av läns skolnämnden. Vid sidan av länsstyrelsens styrelse skall finnas ett antal obligatoriska nämnder, bl.a. en utbildningsnämnd.

Enligt föredragande statsrådets uppfattning har de samlade utbildningsresurserna blivit ett allt viktigare instrument i den regionala utvecklingen. Inom utbildningsområdet föreslås den nya länsstyrelsens verksamhet omfatta frågor inom dels det allmänna skolväsendet, dels högskolan, dels arbetsmarknadsutbildningen. I propositionen anförts att den nya ordningen kommer att skapa bättre möjligheter till en inomregional samordning inom skolområdet, främst i vad gäller den del av den nuvarande läns skolnämndens ansvar som omfattar planering, dimensionering och lokalisering. När det gäller de nationella målen för verksamheten i skolan har utredningen om en samordnad länsförvaltning i sitt betänkande (SOU 1989:5) Samordnad länsförvaltning föreslagit att med hänsyn till den speciella situationen inom skolans område bör en miniminivå av förvaltningsanslaget för tillsyn, uppföljning och utvärdering anges i regleringsbrevet för den nya länsstyrelsen. Föredragande statsrådet delar utredningens bedömning att en sådan lösning kan vara motiverad och avser återkomma till regeringen i dessa frågor. När det gäller högskoleutbildningen bör den nya länsstyrelsen ha till uppgift att bidra med planeringsunderlag som kan användas av högskolemyndigheterna i deras arbete. Det bör vidare finnas en koppling mellan arbetsmarknadsutbildning och det övriga

skolväsendet. Ett reglerat samrådsförfarande bör därför ske beträffande sådan arbetsmarknadsutbildning som är av mer långsiktig karaktär eller som på annat sätt är av betydelse. Detta samråd bör ske med deltagande av bl.a. länsstyrelsen, länsarbetsnämnden och regionala AMU-myndigheten. 1989/90:UbU1y

I motion 1989/90:Bo17 (fp) yrkande 6 erinras om att den nya länsstyrelsen enligt propositionen skall ges en roll inom högskoleutbildning och arbetsmarknadsutbildning. Mot denna bakgrund understryker motionärerna vikten av att den nya länsstyrelsens resurser och intresse inte styrs från det obligatoriska skolväsendet, gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning till dessa utbildningsområden.

Utskottet vill hänvisa till föredragande statsrådets uppfattning att vissa särlösningar måste göras inom skolans område i syfte att garantera resurser för tillsyn, uppföljning och utvärdering av skolväsendet. Utskottet erinrar även om att skolöverstyrelsen (SÖ) i sitt remissvar över betänkandet (SOU 1989:5) om samordnad länsförvaltning inte motsatt sig ett inordnande av länskolnämnden i den nya länsstyrelsen under en bestämd förutsättning, nämligen att garantier tillskapas för att det nationella ansvaret och de nationella uppgifterna inom SÖ:s område ges ett konkret genomslag i den nya länsstyrelseorganisationen och för att sambandet mellan central och regional nivå inom vad som i dag är den statliga skoladministrationen bevaras.

Utskottet ansluter sig till regeringens bedömning i dessa frågor. Syftet med motionärernas yrkande är härmed tillgodosett, varför utbildningsutskottet föreslår att bostadsutskottet avstyrker motion 1989/90:Bo17 yrkande 6.

I motion 1989/90:Bo23 (m) anförs att förutsättningarna för länsstyrelsernas verksamhet är olika i skilda delar av vårt land. Motionärerna förordar för den regionala statliga verksamheten ett system med mindre byråkrati och centralstyrning. När det gäller skolområdet skulle ett nytt finansieringssystem, som huvudsakligen styrs av elevernas val, ge elever och föräldrar möjlighet att påverka såväl utbildningens inriktning som utformning. Samtidigt skulle en stor del av länskolnämndernas nuvarande arbetsuppgifter bortfalla. I motionen tas bl.a. frågan om en statlig skolinspektion upp. Motionärerna föreslår att länskolnämnden blir ett oberoende utvärderingsorgan — en fristående "statens skolinspektion" — som inte inordnas i den nya länsstyrelsen (yrkande 2). Liknande tankegångar framförs i motion 1989/90:Bo27 (m, fp, c). Motionärerna hänvisar bl.a. till vad som anförs i proposition 1988/89:4 om skolans utveckling och styrning i vad gäller en förändrad roll för SÖ och länskolnämnderna. Riksdagen bör fatta beslut om en statlig skolinspektion utan lekmän men med egen expertis, företrädesvis gymnasieinspektörer.

Utskottet konstaterar att ifrågavarande motionsyrkanden tar sin utgångspunkt i att länskolnämndens roll skall förändras. Utskottet vill erinra om vad som anförs i denna fråga i proposition 1988/89:4 om skolans utveckling och styrning (s. 28 f): "En av länskolnämndernas viktigaste uppgifter bör vara att utöva tillsyn över skolväsendet. Denna tillsyn bör innebära att kontrollera att verksamheten i skolan och vuxenutbildningen bedrivs i enlighet med fastställda mål, riktlinjer och regler. I flera sammanhang har påtalats behovet av att precisera innebörden av begreppet tillsyn. Detta är för närvarande ett mycket vitt begrepp när det gäller skolväsendet. Det innefattar såväl råd och stöd som kontroll, utvärdering, uppföljning och erfarenhetsåterföring. Jag finner det väsentligt att man skiljer mellan å ena sidan kontroll och å andra sidan stöd i syfte att främja skolutvecklingen. Med tillsyn avser jag kontroll av att verksamheten i skolväsendet bedrivs i enlighet med fastställda mål och riktlinjer inom givna ramar. Tillsynen innefattar också att avvikelser i dessa avseenden påtalas och/eller att föreskrivna möjligheter till sanktioner aktualiseras. Den bör enligt min mening också omfatta att bevaka att lokala beslut inte äventyrar principen om ett enhetligt skolväsende och en likvärdig utbildningsstandard."

Utskottet vill vidare erinra om sitt eget ställningstagande i denna fråga i betänkandet 1988/89:UbU7 (s. 21): "När det gäller länskolnämndernas tillsyn kan det finnas goda skäl för en förstärkning med ämnessakkunniga specialister. Enligt vad utskottet erfarit har vissa länskolnämnder under den senaste treårsperioden byggt upp en informell samarbetsorganisation när det gäller ämnesexperter för att inom ett större regionalt verksamhetsområde kunna anordna särskilda inspektioner."

I årets kompletteringsproposition (1988/89:150, bil. 7) behandlades bl.a. utvecklingen av ungdomsskolan (s. 1—4). Föredragande statsrådet slog fast att genom riksdagens beslut om skolans utveckling och styrning har grunden lagts för en ytterligare decentralisering av ansvar och beslutanderätt från central till lokal nivå. I propositionen framhölls att en väsentlig del i uppföljningen av nyssnämnda riksdagsbeslut är förändringar när det gäller SÖ och länskolnämnderna. En minskad detaljreglering, ökad målstyrning och ökad lokal frihet gör det möjligt att helt eller delvis avveckla vissa arbetsuppgifter. Därav följer att SÖ:s och länskolnämndernas roller och uppgifter ändrar inriktning mot ökade insatser för stöd, utvärdering och tillsyn. Enligt föredragande statsrådet är utvärdering en väsentlig förutsättning för att ett styrsystem för skolan som bygger på ökat lokalt ansvarstagande inte skall leda till minskad kvalitet och likvärdighet. Utvärderingen måste bli en naturlig del av det dagliga arbetet i skolan. Som komplement till en löpande intern utvärdering bör enligt föredragande statsrådet extern utvärdering också göras.

Utskottet kan för sin del tänka sig att den nya länsstyrelsens funktion när det gäller det allmänna skolväsendet får en stark inriktning mot utvärdering och tillsyn/inspektion. När det gäller inspektion av såväl den obligatoriska skolan som gymnasieskolan finns det sedan tidigare förebilder för en sådan. Utbildningsutskottet föreslår att bostadsutskottet med hänvisning till vad som här anförts avstyrker motionerna 1989/90:Bo23 yrkande 2 och 1989/90:Bo27.

Utskottet vill tillägga följande avslutningsvis. Den obligatoriska nämnd, som enligt propositionen skall finnas vid sidan av länsstyrelsens styrelse och som skall behandla utbildningsfrågor, föreslås i propositionen kallas utbildningsnämnd. Utskottet anser att förväxlingar lätt kan komma att uppstå mellan denna nämnd och landstingets utbildningsnämnd (skollagen 2 kap. 5 §). Det är därför enligt utskottets mening angeläget att regeringen ger någon av nämnderna en annan benämning, så att de kan särskiljas.

Utbildningsutskottet föreslår att bostadsutskottet med beaktande av vad som anförts tillstyrker proposition 1988/89:154 i den del (kap. 8) som avser utbildning.

Stockholm den 19 oktober 1989

På utbildningsutskottets vägnar

Lars Gustafsson

Närvarande: Lars Gustafsson (s), Larz Johansson (c), Helge Hagberg (s), Bengt Silfverstrand (s), Lars Leijonborg (fp), Lars Svensson (s), Birgitta Rydle (m), Ingvar Johnsson (s), Berit Löfstedt (s), Birger Hagård (m), Marianne Andersson (c), Eva Goës (mp), Ewa Hedkvist Petersen (s), Ingegerd Wärnersson (s), Ulf Melin (m), Margitta Edgren (fp) och Ylva Johansson (vpk).

Avvikande mening

Birgitta Rydle, Birger Hagård och Ulf Melin (alla m) anser

att den del av utskottets yttrande som börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "och 1989/90:Bo27" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att tillsyn och utvärdering av skolan skall utföras av ett från skolmyndigheterna fristående organ. Utskottet vill erinra om att ett antal uppgifter inom skolområdet som tidigare huvudsakligen har legat inom länskolnämndens ansvarsområde i dag är kommunala angelägenheter. När det gäller länskolnämndens handläggning av ärenden enligt särskilda föreskrifter har sådana ärenden genom en fortgående decentralisering likaså redu-

cerats under de senaste åren. Ett nytt finansieringssystem för skolan, i 1989/90:UbUly vilket elevernas val av skola skulle utgöra grunden för resursfördelningen, skulle ytterligare minska länsskolnämndens administrativa uppgifter. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottets uppfattning nu förutsättningar att göra länsskolnämnden till ett oberoende utvärderingsorgan, en "statens skolinspektion". Ett sådant organ bör således inte inordnas i den nya länsstyrelsen. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1989/90:Bo23 yrkande 2 och med anledning av motion 1989/90:Bo27 som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1. Larz Johansson och Marianne Andersson (båda c) anför:

Centerpartiet anser att demokratin på länsnivå måste fördjupas och få ett helt annat innehåll än vad som föreslås i proposition 1988/89:154 om en ny regional statlig förvaltning. Vi hänvisar till vår partimotion 1989/90:Bo30 i dessa frågor.

2. Eva Goës (mp) anför:

Miljöpartiet de gröna anser att det befintliga systemet för regional förvaltning från demokratisk synpunkt är otillfredsställande och bör revideras från grunden. Jag hänvisar till miljöpartiets motion 1989/90:Bo24 i dessa frågor.

